

ZAKONODAVSTVO I PRAKSA

Primljeno: 18.3.2012.

Zoran Stojanović*

Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu

VEZANOST SUDA KAZNENIM RASPONIMA NOVČANE KAZNE -Prilog tumačenju odredaba o minimumu i maksimumu novčane kazne-

Apstrakt: Krivičnim zakonikom Srbije, koji je stupio na snagu 1. januara 2006. godine, po prvi put su propisani kazneni rasponi kod novčane kazne. Tu se postavilo pitanje da li postoji mogućnost ublažavanja kazne, o čemu naša sudska praksa, međutim, zauzima negativan stav. Autor u ovom radu izražava stav da je moguće ublažiti novčanu kaznu, samim tim što su u novom Zakoniku, za razliku od ranijeg rešenja, propisani kazneni rasponi, odnosno posebni minimumi i posebni maksimumi novčane kazne, te navodi argumente u prilog tome. On odgovara na tri postavljena pitanja: da li se novčana kazna može ublažavati po meri, da li za novčanu kaznu do koje se došlo ublažavanjem kazne zatvora po vrsti važe propisani kazneni rasponi novčane kazne, kao i da li se odredba koja predviđa izuzetak u pogledu opšteg maksimuma može primeniti kod svih krivičnih dela učinjenih iz koristoljublja.

Ključne reči: novčana kazna, ublažavanje kazne, Krivični zakonik, tumačenje.

1. UVODNE NAPOMENE

Posle uvođenja u KZ Srbije (posebnih) kaznenih raspona kod novčane kazne (kod oba sistema), u sudskoj praksi su se javila i neka, pored ranije poznatih, nova sporna pitanja. Pošto se novčana kazna u dnevnim iznosima skoro i ne primenjuje,¹ ta pitanja svoj praktični značaj imaju kod novčane kazne u određenom iznosu (član 50. KZ). Međutim, ona se na isti način mogu postaviti i kod novčane kazne u dnevnim iznosima, tako da argumenti koji se iznose u prilog zauzetim stavovima u načelu važe za oba sistema novčane kazne. Dva sporna pitanja, ukratko, jesu: 1) da li se novčana kazna može ublažavati po meri i 2) da li za novčanu kaznu do koje se došlo ublažavanjem kazne zatvora po vrsti važe propisani kazneni rasponi novčane kazne (a ako važe, da li je i u tom slučaju dozvoljeno ublažavanje novčane kazne po meri). Osim što potreba njihovog rešavanja proizlazi iz težnje ka ispravnoj primeni prava,

* redovni profesor, profstojanovic@gmail.com

1 Iako to nije predmet ovog rada, treba reći da činjenica da se radi o novom i složenijem sistemu ne opravdava neprihvatanje ovog sistema od strane naše sudske prakse.

ova dva problema (naročito prvi) u izvesnoj meri doprinose i tome da se novčana kazna u našoj sudskoj praksi primenjuje znatno ispod poželjnog nivoa korišćenja novčane kazne. Imajući u vidu i okolnosti koje postoje u Srbiji (bez obzira što neke od njih ne idu u prilog širokom korišćenju ove kazne), opravdana je ocena da se ne koriste mogućnosti koje ta krivična sankcija pruža te da (ne)korišćenje novčane kazne u Srbiji nije u skladu sa trendom koji je jasno prepoznatljiv u evropskim zemljama.² Uz ova dva pitanja treba dodati još jedno sporno pitanje koje se takođe tiče propisanog raspona novčane kazne, a to je da li se kod svih krivičnih dela učinjenih iz koristoljublja novčana kazna kao glavna kazna može izreći u iznosu do deset miliona dinara.³

Osim nastojanja da se ponude rešenja za navedena sporna pitanja, cilj ovog rada jeste i da pokaže da nije sasvim tačno široko rasprostranjeno shvatanje da se u oblasti krivičnih sankcija ne javljaju složena pravna pitanja u tumačenju i primeni krivičnopravnih normi. Ovaj rad posredno ukazuje i na značaj, pre svega, sistematskog tumačenja, a istovremeno i korišćenja hermeneutičkog pristupa u tumačenju krivičnopravnih normi. Iako hermeneutika nije poseban metod tumačenja koji bi bio uspešniji od ostalih, ona pokazuje da tumačenje nije linearan proces i da se u njemu stalno pojavljuju i prepliću elementi odluke, tj. zauzimanja stava i elementi argumentacije. Za davanje odgovora na tri sporna pitanja koja su predmet ovog rada neophodno je „predznanje“ i kasnije postupanje (od delova ka celini i obrnuto), što u postupku tumačenja vodi određenim rešenjima.

2. DA LI SE NOVČANA KAZNA MOŽE UBLAŽAVATI PO MERI?

Prvo postavljeno pitanje je bez opravdanog raloga sporno. Teško je pronaći ozbiljnije argumente kojima bi se osporila mogućnost ublažavanja novčane kazne. Sâmo postojanje kaznenih raspona, odnosno posebnih minimuma, ukazuje na mogućnost ublažavanja kazne, tj. kazna se može ublažiti ukoliko su ispunjeni zakonom propisani uslovi. To što zakon ne propisuje granice ublažavanja novčane kazne, tj. što je to ublažavanje uvek neograničeno, ne menja ništa u tom pogledu. Možemo se samo pitati zašto značajan deo sudske prakse zauzima suprotan stav koji nema osnova u zakonu, a da se pri tome ne navode argumenti koji mu idu u prilog.⁴ Taj

2 Paradoksalno je da je posle stupanja na snagu KZ čak došlo do pada primene novčane kazne, iako je intencija zakonodavca bila da se poveća procenat osuđenih na novčanu kaznu, a smanji obim primene uslovne osude. Prema podacima Statističkog zavoda Srbije (Bilten broj 529, Beograd, 2010) od 2006. godine, učešće novčane kazne u strukturi izrečenih krivičnih sankcija je u stalnom padu. Tako, 2005. godine udeo izrečenih novčanih kazni u strukturi ukupno izrečenih krivičnih sankcija bio je 21,85% (sličan procenat se zapaža od 2001. godine), da bi se u narednih nekoliko godina taj procenat smanjivao i u 2009. godini iznosio 16,51%.

3 Odredbom člana 50. stav 2. KZ propisano je da novčana kazna (reč je o starom sistemu, tj. sistemu fiksnih iznosa) ne može biti veća od milion dinara, a za krivična dela učinjena iz koristoljublja veća od deset miliona dinara.

4 Vid. presudu Vrhovnog kasacionog suda Kzz 162/10 od 15.09.2010. Radilo se o ublažavanju novčane kazne do koje se došlo ublažavanjem po vrsti, ali nije ukazano na to kao na prepreku za

stav ne samo da nema osnova u KZ, nego je i u suprotnosti sa odredbama o ublažavanju kazne. Zašto bi kazneni rasponi novčane kazne bili neprekoračivi, a ne radi se o opštem minimumu i opštem maksimumu novčane kazne?⁵ Moguće objašnjenje za ovakav stav sudske prakse jeste da se radi o zadržavanju starog shvatanja (pre stupanja na snagu KZ) kada ublažavanje novčane kazne nije postojalo (iako je ta mogućnost bila predviđena u slučaju da je za neko krivično delo bio propisan posebni minimum novčane kazne – vid. dole nap. 7) jer, osim opšteg minimuma i maksimuma, nisu bili propisani kazneni rasponi. Možda ima i nerazumevanja oko prirode odredaba člana 50. stav 3. u smislu da se ne uviđa da se radi o kaznenim rasponima za pojedina krivična dela u posebnom delu, tj. o posebnim minimumima i maksimumima novčane kazne (bez obzira što su oni, iz razloga zakonodavne tehnike, propisani u opštem delu KZ).⁶ Malo je verovatna pretpostavka da sudska praksa, zauzimajući ovaj stav, čini to zato što ima u vidu neke probleme koji se javljaju u vezi sa rešavanjem drugog pitanja (vid. dole odeljak pod 3), koji mogu voditi i osporavanju mogućnosti ublažavanja novčane kazne po meri. Pronalaženje objašnjenja za stav sudske prakse da se novčana kazna ne može ublažavati postaje još teže ako se ima u vidu činjenica da ona veoma često koristi institut ublažavanja kazne kada je u pitanju kazna zatvora.

U prilog tome da sudska praksa pogrešno postupa, ide i odredba člana 57. stav 1. tačka 8) KZ.⁷ Ta odredba je vrlo jasna i, čini se, da je u pogledu njenog tumačenja dovoljno obično jezičko tumačenje. Naime, u njoj je rečeno da „ako je za krivično delo propisana novčana kazna sa naznačenjem najmanje mere, kazna se može ublažiti do deset dnevnih iznosa, odnosno deset hiljada dinara“. Ono što bi se, eventualno, moglo prigovoriti jeste da ta odredba izjednačava u pogledu mogućnosti za ublažavanje sve kategorije krivičnih dela za koje se može izreći novčana kazna kao

ublažavanje (za šta bi postojali određeni argumenti – vid. dole odeljak 3), već je zauzet generalan stav da se novčana kazna ne može ublažavati ispod najmanjih iznosa propisanih u članu 50. stav 3. Sud, naime, nije išao dalje od jezičkog tumačenja i nije ni napravio razliku između slučaja kada je novčana kazna propisana i kada se do nje došlo ublažavanjem kazne zatvora po vrsti.

- 5 Da li to znači da se ne dozvoljava ni mogućnost pooštavanja novčane kazne? Iako to pitanje ima neuporedivo manji praktični značaj (nije poznato da se to pitanje uopšte postavilo u nekom konkretnom slučaju posle uvođenja jedinog osnova za pooštavanje kazne Novelom iz 2009. godine kod produženog krivičnog dela), radi se o istom načelnom pitanju: da li sud može ići van propisanih kaznenih raspona novčane kazne (ali u suprotnom smeru).
- 6 Takvo rešenje sadrži i KZ Crne Gore. Načelno, nije sporno da odredbe KZ CG koje regulišu ovo pitanje dozvoljavaju ublažavanje novčane kazne po meri. Vid. Z. Stojanović, Komentar Krivičnog zakonika, Podgorica, 2010, str. 167. U KZ CG se rasponi novčane kazne u opštem delu KZ vezuju za *propisanu* kaznu zatvora, a ne za kaznu zatvora koja se *može izreći*. Međutim, ta razlika nije takva da bi, sama po sebi, opravdavala drugačije rešavanje ovog pitanja u Srbiji i u Crnoj Gori. Inače, trebalo bi primetiti da ako se kao kriterijum uzme ne propisana kazna zatvora, nego ona koja se može izreći, to znači da bi u obzir trebalo uzeti i onu kaznu zatvora do koje se može doći primenom odredaba o ublažavanju kazne što bi moglo da otvori još jedno sporno pitanje, o kome ipak u ovom radu neće biti reči.
- 7 Iako ta odredba ima svoje korene u ranijem jugoslovenskom krivičnom pravu kada nisu bili propisani kazneni rasponi novčane kazne s obzirom na njihovu težinu, ipak je ona i tada uneta zbog toga što se imala u vidu mogućnost da se (makar u sporednom krivičnom zakonodavstvu) kod nekog krivičnog dela propiše posebni minimum novčane kazne.

glavna kazna, iako su za njih propisani različiti rasponi novčane kazne, odnosno različiti posebni minimumi (član 50. stav 3). To bi značilo da je za razliku od ublažavanja kazne zatvora za koju se u članu 57. stav 1 tač. 1. do 7. propisuju ograničenja kod ublažavanja u zavisnosti od težine krivičnog dela, odnosno visine zaprećene kazne zatvora, ublažavanje novčane kazne uvek neograničeno. Međutim, taj prigovor, ako mu uopšte ima mesta, jeste prigovor o kome se može diskutovati *de lege ferenda*, a u pogledu primene postojećeg prava skoro da nema značaja.

Prema tome, ne samo da je odredba člana 56. KZ opšteg karaktera u smislu da se odnosi na sve kazne (mada u obzir dolaze samo kazna zatvora i novčana kazna, jer se kod kazne rada u javnom interesu i kazne oduzimanja vozačke dozvole ne propisuju posebni minimumi), nego i odredba člana 57. stava 1. tačka 8) KZ eksplicitno predviđa ublažavanje novčane kazne.

3. DA LI ZA NOVČANU KAZNU DO KOJE SE DOŠLO UBLAŽAVANJEM KAZNE ZATVORA PO VRSTI VAŽE PROPISANI KAZNENI RASPONI NOVČANE KAZNE?

Postavljeno pitanje je znatno složenije od prethodnog. Ipak, preovlađuju razlozi koji idu u prilog tome da se kazneni rasponi iz člana 50. stav 3. KZ ne primenjuju u slučaju novčane kazne do koje se došlo ublažavanjem kazne po vrsti, tj. u prilog stavu da se ti kazneni rasponi odnose samo na slučajeve kada je novčana kazna propisana alternativno uz kaznu zatvora.⁸ Takav stav se zasniva na teleološkom i sistematskom tumačenju, dok bi jezičko tumačenje dopuštalo i suprotno shvatanje, a to je da se i novčana kazna do koje se došlo ublažavanjem kazne zatvora (po vrsti) mora kretati u propisanim kaznenim okvirima, tj. da se i u tom slučaju radi o novčanoj kazni kao glavnoj kazni, iako ona nije ni zaprećena zakonom. Rešavanje ovog problema zavisi i od toga kako se shvati podela na glavne i sporedne kazne. Ta podela, međutim, nije nesporna i ona ne može da bude glavni i jedini argument za rešavanje ovog pitanja. Ako bi se pošlo od toga da se ta podela odnosi samo na izrečene,⁹ a ne i na propisane kazne, onda i jezičko tumačenje odredbe člana 50. stav 3. postaje problematično. U tom slučaju bi se mogao čak osporiti i zauzeti stav u vezi sa prvim pitanjem. Moglo bi se, naime, tvrditi da sud ako se opredeli za novčanu kaznu koja je alternativno propisana uz kaznu zatvora, onda je ne izriče kao glavnu, već kao jedinu kaznu (osim ako uz nju ne izrekne i drugu kaznu kao sporednu). Iako intencija

8 Suprotan stav, tj. da se ti kazneni rasponi u ovom slučaju ne samo primenjuju, već i to da su oni neprekoračivi, zastupa se osim u sudskoj praksi u Srbiji, i u Crnoj Gori čiji KZ sadrži isto rešenje u vezi sa čime je konstatovano (vid. napomenu 6) da u crnogorskoj sudskoj praksi u načelu nije sporno da se novčana kazna može ublažavati po meri. Ali, onda kada se radi o tome da novčana kazna nije propisana nego se do nje došlo ublažavanjem po vrsti, i u Crnoj Gori je u sudskoj praksi vladajuće shvatanje da njeno ublažavanje po meri nije dozvoljeno. Tako, na primer, to se shvatanje zastupa u odlukama Višeg suda u Podgorici Kž. br. 1874/09–06 i Kž. br. 2716/09, mada bez isticanja razloga zašto je u tom slučaju ublažavanje novčane kazne po meri isključeno.

9 I član 44. KZ govori samo o izrečenoj kazni, mada nije bez osnova tumačenje stava 3. tog člana da se i kazna koja se izriče kao jedina kazna smatra glavnom kaznom ukoliko je propisano više kazni.

zakonodavca sasvim sigurno nije bila da kazneni rasponi iz člana 50. stav 3. važe samo onda kada se uz novčanu kaznu izrekne i neka druga kazna,¹⁰ to ne otklanja dilemu oko toga da li se u slučaju izricanja samo jedne kazne može govoriti o glavnoj kazni. Podela na glavne i sporedne kazne, strogo logički posmatrajući, podrazumeva postojanje više od jedne kazne, odnosno mogućnost da se zajedno izreknu bar dve kazne. Da li se ta podela odnosi i na propisane kazne, pogotovo ako su one alternativno postavljene? Kako obrazložiti stav da izricanjem jedne od dve alternativno propisane kazne ona postaje glavna kazna? Kada su zaprećene kod pojedinih krivičnih dela, one imaju isti status jer su alternativno postavljene (mada, kao što je poznato, zatvor se može izreći samo kao glavna kazna, a ostale kazne i kao glavna i kao sporedna kazna), a prilikom odmeravanja kazne i njenog izricanja izriče se samo jedna od njih, a pošto je ona jedina izrečena kazna, onda nije jasno u odnosu na koju je kaznu ona glavna kazna. Tvrdjenje da izborom suda novčana kazna u odnosu na propisanu kaznu zatvora (od strane suda neizabranu) postaje glavna kazna, teško da ima osnova. Iako je zakonodavac, kada u odredbi stava 3. člana 50. govori o novčanoj kazni kao glavnoj kazni, mislio na novčanu kaznu koja je alternativno propisana uz kaznu zatvora, nije u tom pogledu bio sasvim eksplicitan i nije otklonio dilemu da li jedna od dve kazne koje su alternativno propisane onda kada sud odluči da samo nju izrekne, time postaje glavna kazna. Izvesno uporište za stav da je novčana kazna i onda kada je alternativno propisana uz kaznu zatvora potencijalno ne samo glavna, već i sporedna kazna može se naći u odredbi člana 48. stav 2. KZ ako se radi o krivičnom delu učinjenom iz koristoljublja, te da je zato opravdano govoriti o novčanoj kazni kao glavnoj kazni i onda kada je alternativno propisana. Da li je to, međutim, dovoljno da se u slučaju opredeljivanja suda samo za novčanu kaznu, govori o njoj kao glavnoj kazni? Ili, poći od toga da, pošto se zatvor može izreći samo kao glavna kazna, kada se sud opredeli za alternativno propisanu novčanu kaznu i ona ima isti status kao i zatvor? Ali, i odredba o tome da se zatvor može izreći isključivo kao glavna kazna, može se shvatiti samo kao zabrana da se zatvor izrekne kao sporedna kazna, da u slučaju kada se osim zatvora izriče i neka druga kazna, zatvor mora biti glavna kazna. I pored iznetih dilema, kao glavnu novčanu kaznu treba smatrati ne samo onu novčanu kaznu uz koju je izrečena neka sporedna kazna, nego i novčanu kaznu koja je izrečena kao jedina kazna. Drugim rečima, glavna novčana kazna je svaka novčana kazna koja nije izrečena kao sporedna kazna. Tako se ne dovodi u sumnju stav zauzet po prvom pitanju, ali to ipak ne daje jasan odgovor na drugo pitanje, jer šire shvatanje pojma glavne novčane kazne ne isključuje primenu kaznenih raspona i u odnosu na novčanu kaznu do koje se došlo ublažavanjem kazne zatvora po vrsti.

Ako bi se pak zauzeo stav da i za novčanu kaznu kao ublaženu kaznu po vrsti važe kazneni rasponi iz člana 50. stav 3, to bi vodilo sledećem pitanju. Da li bi se već ublažena novčana kazna po vrsti mogla ublažiti i po meri i da li po istom onom

10 U vreme usvajanja KZ to je mogla biti samo kazna oduzimanja vozačke dozvole, dok je Novelom iz 2009. propisano da i rad u javnom interesu može biti i sporedna kazna. Doduše, moguće je da se radi i o slučaju u kome je novčana kazna i glavna (ukoliko je kazna zatvora ublažena po vrsti) i sporedna (ako je propisana kumulativno, ili se radi o krivičnom delu učinjenom iz koristoljublja).

osnovu koji je vodio ublažavanju po vrsti? Verovatno bi trebalo potvrdno odgovoriti na to pitanje,¹¹ ali pošto ipak treba dati prednost stavu da za novčanu kaznu do koje se došlo ublažavanjem kazne zatvora po vrsti ne važe propisani kazneni rasponi, detaljnije raspravljanje ovog pitanja je suvišno. Najvažniji argument za zauzimanje tog stava jeste da je za primenu kaznenih raspona iz člana 50. stav 3. potrebno da je novčana kazna uopšte propisana kod nekog krivičnog dela. To je bio i osnovni ratio za uvođenje ovakve odredbe i to u okviru opštih odredaba o novčanoj kazni. Naime, iz razloga zakonodavno-tehničke celishodnosti visina novčane kazne nije propisivana kod pojedinih krivičnih dela kod kojih je alternativno propisana uz kaznu zatvora, ili kod onih retkih rivičnih dela kod kojih je prtopisana kao jedina kazna. Cilj je bio da se u stavu 3. u tačkama 1. do 5. propiše visina novčane kazne kod onih krivičnih dela kod kojih je ona propisana alternativno uz kaznu zatvora, dok se tačka 6. odnosi na situaciju kada je ona propisana kao jedina kazna. I u jednom i u drugom slučaju zakonodavac je pošao od toga da je novčana kazna propisana kod određenog krivičnog dela.¹² Da je umesto odredaba o kaznenim rasponima iz člana 50. stav 3. KZ bila primenjena druga zakonodavna tehnika, koja je inače česta u savremenim evropskim krivičnim zakonodavstvima, tj. da se ti rasponi propišu kod svakog krivičnog dela kod kojeg je zaprećena (i) novčana kazna,¹³ onda oni, naravno, ne bi ni bili propisani kod krivičnih dela kod kojih na osnovu opštih odredaba o ublažavanju kazne samo postoji mogućnost da se umesto kazne zatvora bez naznačenja najmanje mere izrekne novčana kazna. U tom slučaju se pitanje ublažavanja novčane kazne po meri ne bi ni postavilo, već bi se novčana kazna (ukoliko bi se do nje došlo ublažavanjem po vrsti) mogla odmeriti u okviru opšteg minimuma i maksimuma.

Da li je takvo rešenje u potpunosti i kriminalnopolitički opravdano, pitanje je o kome bi se moglo raspravljati. Tako, moglo bi se prigovoriti da je slabost takvog rešenja to što bi bilo moguće izreći opšti maksimum novčane kazne umesto opšteg minimuma kazne zatvora – a za neke učinioce, naročito one koji ne mogu da plate tako visoku novčanu kaznu, trideset dana zatvora bi predstavljalo blažu kaznu. Takođe, dozvoljavanje da se izrekne opšti minimum novčane kazne kod krivičnih dela kod kojih ona uopšte nije propisana i koja mogu biti zaprećena relativno viso-

11 Može se primetiti da bi takav odgovor donekle bio u koliziji sa ovde zastupanim stavom da se ublažavanje kazne mora vršiti u odnosu na propisanu kaznu, a ne u odnosu na kaznu do koje se došlo primenom odredba o odmeravanju kazne, tj. u odnosu na kaznu koja je već (delimično) odmerena primenom odredaba o ublažavanju kazne po vrsti. Međutim, oni za koje to ne predstavlja dovoljno ubedljiv argument, morali bi da prihvate mogućnost ublažavanja po meri i takve novčane kazne. Naime, za novčanu kaznu do koje se došlo ublažavanjem po vrsti, kazneni rasponi iz člana 50. stav 3. KZ ili važe ili ne važe. Ako bi se zastupao stav da važe, onda bi morale da važe i opšte odredbe o ublažavanju kazne.

12 Jedna od retkih odluka u kojoj se zastupa stav da je moguće ublažavati po meri i onu novčanu kaznu do koje se došlo ublažavanjem kazne zatvora po vrsti jeste presuda Apelacionog suda u Kragujevcu Kž.1 br. 2183/10 od 10.06. 2010. godine.

13 To je, na primer, slučaj sa austrijskim Krivičnim zakonikom. Ali, ima i zakonodavstava koja propisuju samo opšti minimum i maksimum novčane kazne (nemački KZ npr).

kim posebnim maksimumom kazne zatvora,¹⁴ može da pobudi određene sumnje u pogledu kriminalnopolitičke opravdanosti. Ipak, to ne dovodi u pitanje ispravnost ovakvog tumačenja. Kriminalnopolitički posmatrajući, što opet ne menja zauzet stav u pogledu tumačenja postojećih odredaba KZ, kod krivičnih dela kod kojih je propisana samo kazna zatvora (koja je zakonodavac procenio kao teža od onih kod kojih je uz zatvor alternativno propisana novčana kazna), postojala bi potreba za posebnim minimumima novčane kazne, dok se adekvatnost propisanih posebnih maksimuma može dovesti u pitanje. Iako je argument naveden u presudi Apelacionog suda u Kragujevcu Kž br. 2183/10 od 10.06.2010. da nije opravdano primenjivati iste odredbe u odnosu na dve kategorije krivičnih dela koje se po težini razlikuju u načelu prihvatljiv, nije kriminalnopolitički opravdano ni dozvoliti kod teže kategorije krivičnih dela odmeravanje novčane kazne do opšteg minimuma (bez primene odredaba o ublažavanju kazne, jer ne bi važile odredbe člana 50. stav 3), a kod lakše kategorije vezati sud propisanim posebnim minimumom, gde bi se takođe moglo ići i do opšteg minimuma novčane kazne, ali samo onda kada su ispunjeni uslovi za ublažavanje kazne.¹⁵ Međutim, kriminalnopolitički razlozi treba da utiču na zakonodavca prilikom stvaranja krivičnopravnih normi, dok oni u tumačenju i primeni prava imaju vrlo ograničen domet.

Dakle, u pogledu ovog pitanja moglo bi se zaključiti da bi prednost trebalo dati stavu da propisani kazneni rasponi novčane kazne ne važe u slučaju da novčana kazna uopšte nije bila propisana za određeno krivično delo već se do nje došlo primenom odredaba o ublažavanju kazne (po vrsti). Ukoliko bi se prednost dala suprotnom stavu, onda bi i u pogledu i te novčane kazne trebalo dozvoliti ublažavanje po meri zbog same činjenice da bi i u tom slučaju postojao posebni minimum, te da nema nikakve zakonske prepreke, kao i u slučaju krivičnih dela kod kojih je propisana novčana kazna, za primenu opštih odredaba o ublažavanju kazne.¹⁶ U svakom

14 To je u KZ Srbije veoma redak slučaj: kod jednog krivičnog dela zaprećen je zatvor do pet godina, a još kod jednog zatvor do četiri godine, dok kod svih ostalih krivičnih dela kod kojih nije propisana posebni minimum kazne zatvora, najviši propisani posebni maksimum iznosi tri godine.

15 Šta ako se uz ublaženu po vrsti novčanu kaznu izriče i novčana kazna kao sporedna? Da li onda ipak važe odredbe člana 50. stav 3. jer novčana kazna koja je ublažavanjem po vrsti izrečena umesto kazne zatvora u tom slučaju predstavlja glavnu kaznu. Zašto bi kazneni rasponi važili za ublaženu po vrsti novčanu kaznu uz koju se izriče i novčana kazna kao sporedna kazna, a ne i onda kada se izriče kao jedina kazna? I ovde se može poći od toga da, iako se radi o glavnoj kazni čak i onda ako se taj pojam shvati u užem smislu, novčana kazna nije bila propisana (alternativno uz kaznu zatvora), pa zato za nju i ne važe propisani kazneni rasponi. Međutim, takvo rešenje bi dozvoljavalo odmeravanje blaže (ili iste) novčane kazne kao glavne (ako ne bi važili propisani kazneni rasponi, odnosno posebni minimumi), nego kao sporedne kazne.

Inače, prema odredbi člana 39. stav 4. KZ Crne Gore u slučaju da je za jedno krivično delo utvrđena novčana kazna i kao glavna i kao sporedna, primenom odredaba o sticaju izriče se jedinstvena novčana kazna. Čini se da to praktično, i nema naročit značaj jer je svejedno da li će se izreći dve novčane kazne ili jedna koja odgovara njihovom zbiru. Ipak, time posredno i sporedna novčana kazna dobija status glavne novčane kazne jer biva uključena u jedinstvenu kaznu, tako da za tu jedinstvenu kaznu važe propisani kazneni rasponi.

16 Izvesnu težinu bi imao protivargument da se u tom slučaju radi o dvostrukom ublažavanju. On bi dobio na značaju ako bi se prihvatio stav da bi se obe vrste ublažavanja u istom slučaju mogle zasnivati na istim okolnostima.

slučaju, radi se o spornom pitanju kod koga zauzimanje jednog ili drugog stava zahteva razmatranje i uzimanje u obzir složene argumentacije.

4. DA LI SE ODREDBA KOJA PREDVIĐA IZUZETAK U POGLEDU OPŠTEG MAKSIMUMA MOŽE PRIMENITI KOD SVIH KRIVIČNIH DELA UČINJENIH IZ KORISTOLJUBLJA?

Najzad, još jedno pitanje u vezi sa kaznenim rasponima novčane kazne u određenom iznosu zaslužuje pažnju. To je pitanje za koja se krivična dela može izreći novčana kazna preko jednog miliona (do deset miliona), onda kada su učinjena iz koristoljublja (član 50. stav 2. KZ). Da li to važi za sva krivična dela učinjena iz koristoljublja? Drugim rečima, da li za ona krivična dela za koja je propisan posebni maksimum ispod milion dinara ako su u konkretnom slučaju učinjena iz koristoljublja važi taj posebni maksimum? To je naročito važno kod onih krivičnih dela koja se, po svojoj prirodi, uvek vrše iz koristoljublja. Tako, na primer, da li bi se uvek mogla izreći novčana kazna do deset miliona dinara za krivično delo sitne krađe? Odredbom člana 50. stav 3. tačka 2. KZ propisano je da se kod krivičnih dela za koja se može izreći kazna zatvora do šest meseci, što je slučaj sa krivičnim delom sitne krađe, utaje i prevare, novčana kazna kao glavna kazna izriče u rasponu od dvadeset do dvesta hiljada dinara. Prema tome, šta je kod ovog krivičnog dela maksimum novčane kazne: dvesta hiljada dinara ili deset miliona dinara? Iako sudovi ne koriste ni mogućnost koji pruža raspon iz člana 50. stav 3. tačka 2. KZ, pa se čini da ovo pitanje nema preterano veliki praktični značaj, ipak je ono veoma važno jer je razlika između dvesta hiljada i deset miliona ogromna. Važno je i zbog toga što se mora zauzeti stav da li opšti maksimum novčane kazne kod krivičnih dela učinjenih iz koristoljublja (do deset miliona) važi za sva krivična dela bez obzira na njihovu težinu i bez obzira na propisane kaznene raspone novčane kazne, ili se odnosi samo na najtežu kategoriju krivičnih dela kod kojih se novčana kazna može izreći kao glavna kazna.¹⁷ Konstatacija da se radi o odredbi koja je preuzeta iz vremena kada kod novčane kazne nisu bili predviđeni kazneni rasponi i kada se nije pravila nikakva razlika u tom pogledu, pa je ovaj izuzetni maksimum važio za sva krivična dela učinjena iz koristoljublja, ne pomaže mnogo u davanju odgovora na ovo pitanje. Ako se pođe od toga da odredba člana 50. stav 2. propisuje opšti minimum i maksimum, te da je i kod krivičnih dela učinjenih iz koristoljublja u pitanju opšti maksimum (koji je deset puta viši), a ne generalno ovlašćenje suda da može da izrekne novčanu kaznu do deset miliona dinara uvek onda kada se radi o krivičnim delima učinjenim iz koristoljublja, onda bi to značilo da se propisani posebni kazneni rasponi novčane kazne moraju kretati u okviru opšteg minimuma i maksimuma, tj. to bi u stvari predstavljalo ograničenje za zakonodavca prilikom propisivanja novčane kazne za pojedine kategorije krivičnih dela. Isto kao i kod kazne zatvora, samo u slučaju da nije propisan posebni posebni maksimum, primenjivao bi se opšti maksimum (tzv. kazneni raspon otvoren na gore). Ako se pođe od toga da je i deset miliona opšti maksimum za krivična dela učinjena iz koristoljublja, onda bi to zna-

¹⁷ To su krivična dela za koja se može izreći kazna zatvora do tri godine (član 50. stav 3. tačka 5. KZ).

čilo da se ovaj opšti maksimum može primeniti samo kod onih krivičnih dela kod kojih nije propisan posebni maksimum novčane kazne. Prema tome, ako se radi o glavnoj kazni, onda i u tom slučaju važe kazneni rasponi iz člana 50. stav 3. KZ tako da se mogućnost izricanja novčane kazne do deset miliona dinara može odnositi samo na najtežu kategoriju krivičnih dela za koja je alternativno uz zatvor do tri godine propisana novčana kazna i koja su zaprećena najmanjom novčanom kaznom od sto hiljada dinara bez naznačenja posebnog maksimuma novčane kazne (član 50. stav 3. tačka 5). Međutim, ako se novčana kazna izriče kao sporedna kazna, onda se mogućnost izricanja kazne do deset miliona dinara može iskoristiti kod svakog krivičnog dela koje je učinjeno iz koristoljublja. Ovo rešenju bi se možda moglo prigovoriti da nije opravdano dozvoliti mogućnost da se novčana kazna kao sporedna kazna može izreći u većim iznosima, nego kao glavna kazna.¹⁸ I pored toga, na osnovu jezičkog i sistematskog tumačenja relativno brojnih odredaba o novčanoj kazni, opravdano je ostati pri stavu da se mogućnost izricanja novčane kazne do deset miliona dinara može koristiti samo kod najteže kategorije krivičnih dela kod kojih se ona može izreći kao glavna kazna (kod onih za koja se može izreći kazna zatvora do tri godine). I pored izvesnih dilema, teško bi se mogao braniti suprotan stav, tj. da je ovu mogućnost dozvoljeno koristiti i kod novčane kazne kao glavne kazne i kod lakših krivičnih dela učinjenih iz koristoljublja.

5. ZAKLJUČAK

Može se zaključiti da i pored izvesnih nedorečenosti i nepreciznosti postojećih odredaba KZ o novčanoj kazni,¹⁹ ozbiljnije dileme oko pitanja da li KZ dozvoljava ublažavanje novčane kazne ne bi trebalo da bude. Stav da KZ to ne dozvoljava ne bi bio u skladu sa njegovim odredbama o ublažavanju kazne i novčanoj kazni, a pre svega sa odredbama kojima se propisuju kazneni rasponi novčane kazne. Međutim, izgleda da upravo te odredbe „zbunjuju“ sudsku praksu. Možda je i bolje, *de lege ferenda*, odustati od propisivanja posebnih kaznenih raspona novčane kazne (u opštem delu) i vratiti se na ono što je postojalo pre stupanja na snagu KZ Srbije. Jer, ima se utisak da shvatanje o tome da novčanu kaznu nije moguće ublažavati, vodi tome da se ona ređe izriče, tj. u onim slučajevima u kojima sudu donji minimum izgleda suviše visok za konkretan slučaj, on se radije odlučuje za izricanje uslovne osude, jer se polazi od (pogrešnog) stava da se novčana kazna ne može ublažavati. Ovo bi mogao biti jedan od uzroka zašto se novčana kazna još ređe primenjuje nego pre stupanja na snagu KZ Srbije, iako je njegova očigledna intencija bila da se proširi polje njene primene.

18 U pogledu ovog prigovora se kao protivargument može istaći to da su krivična dela kod kojih se novčana kazna izriče kao sporedna kazna, po pravilu, teža krivična dela od onih kod kojih se ona izriče kao glavna kazna.

19 To ukazuje na potrebu preciziranja u KZ nekih od ovih, sada, spornih pitanja. Možda bi kriminalnopolitičko opravdanje imalo i propisivanje granica ublažavanja novčane kazne, kao što je to sada učinjeno u pogledu kazne zatvora (član 57). S obzirom na postojanje dva sistema novčane kazne u KZ, to bi zahtevalo unošenje dosta komplikovane odredbe, ali to nisu neke nepremostive prepreke. U tom slučaju bi otpala svaka sumnja u pogledu toga da li je ublažavanje novčane kazne po meri dozvoljeno.

U pogledu pitanja da li za ublaženu kaznu po vrsti, tj. novčanu umesto kazne zatvora, važe propisani kazneni rasponi odgovor je znatno složeniji. KZ se izričito ne izjašnjava o tom pitanju. Ako se tvrdi da kazneni rasponi važe i u tom slučaju, nema dovoljno ubedljivih razloga koji bi vodili zaključku da je u tom slučaju ublažavanje po meri zabranjeno. Međutim, može se braniti i stav da ti rasponi ne važe, odnosno da kazneni rasponi važe samo za ona krivična dela kod kojih je novčana kazna propisana, pa se pitanje ublažavanja kazne ne bi ni postavilo. Čini se da bi prednost trebalo dati tom drugom stavu.

I treće pitanje, iako manje sporno nego prethodno, stvara izvesne dileme. Ipak, dolazi se do zaključka da kod krivičnih dela učinjenih iz koristoljublja mogućnost da se novčana kazna kao glavna kazna izrekne u iznosu od preko milion dinara postoji samo kod krivičnih dela za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju od tri godine. Odredbe člana 50. stav 3. tač. 1. do 4. KZ isključuju mogućnost da se novčana kazna kod krivičnih dela zaprečenih nižom kaznom izriče kao glavna kazna preko propisanih posebnih maksimuma i imaju prednost u odnosu na odredbu člana 50. stav 2. kojom je propisan opšti maksimum i za krivična dela učinjena iz koristoljublja. Tu nije reč o osnovu za pooštavanje kazne koji bi sud mogao da koristi kod krivičnih dela učinjenih iz koristoljublja, već o opštem maksimumu novčane kazne za ta krivična dela.

Zoran Stojanović

Juristische Fakultät, Universität Belgrad

DIE BINDUNG DES GERICHTES AN DIE STRAFRAHMEN DER GELDSTRAFE

-Ein Beitrag zur Auslegung der Regeln zur jeweils
vorgeschriebenen Ober- und Untergrenze der Geldstrafe-

ZUSAMMENFASSUNG

Das serbische Gesetzbuch, das 2006 in Kraft getreten ist, enthält zum ersten Mal Regelungen über Strafrahmen bei der Geldstrafe. Unsere Rechtsprechung beurteilt die Möglichkeit einer Strafmilderung bei der Geldstrafe jedoch negativ. Der Autor vertritt die gegenteilige Meinung und spricht sich für eine mögliche Strafmilderung aus, was aus der Tatsache hervorgeht, dass nun, im Gegensatz zu den früheren strafrechtlichen Regelungen, ein für eine bestimmte Straftat vorgeschriebener Regelstrafrahmen (Ober- und Untergrenze) auch im Hinblick auf die Geldstrafe im neuen Strafgesetzbuch vorgesehen ist. In der Abhandlung werden zudem Antworten auf zwei weitere Fragen zur Strafzumessung bei der Geldstrafe gegeben.

Schlüsselwörter: Geldstrafe, Strafmilderung, Strafgesetzbuch, Auslegung.